

Legal and administrative conditions for the development of the business competitiveness

Prawno-administracyjne uwarunkowania rozwoju konkurencyjności przedsiębiorstw

Dr Paweł Sitek

Wyższa Szkoła Gospodarki Euroregionalnej im. Alcide De Gasperi w Józefowie

pawel.sit@wp.pl

Abstrakt

Rozwój małych i średnich przedsiębiorstw jest jednym z priorytetów Unii Europejskiej. Ten sektor przedsiębiorczości stanowi siłę napędową konkurencyjności gospodarki unijnej w świecie. Tego rodzaju przedsiębiorstwa mają też doniosłe znaczenie dla gospodarki w naszym kraju. Po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej rodzime małe i średnie przedsiębiorstwa otrzymały nowe możliwości rozwoju wynikające z reguł wspólnego rynku. W niniejszym artykule przeprowadzona zostanie analiza dotycząca roli, jaką pełni sektor małych i średnich przedsiębiorstw w gospodarce rynkowej, a także możliwości rozwoju małej i średniej przedsiębiorczości po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej (Breński, 2008). Przedstawione zostaną uwarunkowania podatkowe mające wpływ na rozwój i konkurencyjność polskich przedsiębiorstw (w tym analizy ulg i zwolnień podatkowych), a także będzie mowa o polityce polskiego rządu i UE mającej na celu wspieranie rozwoju tego sektora przedsiębiorczości.

Słowa kluczowe: *konkurencyjność gospodarki, uwarunkowania prawne i administracyjne konkurencyjności przedsiębiorstw, małe i średnie przedsiębiorstwa, polityka podatkowa, wspólny rynek.*

Abstract

The development of small and medium-sized enterprises is one of the priorities of the European Union. The business sector is an impellent of competitiveness of the EU economy in the world. Such companies are also of major importance for the economy of our country. After the Polish accession to the European Union small and medium-sized businesses in our country have received new opportunities coming from the rules of the common market. It is made the analysis on the role played by the sector of small and medium-sized enterprises in the market economy, as well as the analysis on the opportunities for small and medium enterprises after the Polish accession to the European Union. In this research, it is talked about

the tax conditions which have an influence on the development and competitiveness of Polish enterprises (including analysis of tax deductions and exemptions). In addition, the author discusses the Polish government's policy and the EU's policy to support the development of this sector of business.

Key words: *competitiveness of economy, legal and administrative conditions for the business competitiveness, small and medium-sized enterprises, tax policy, the common market.*

Wstęp

Unia Europejska w swoich programach stawia duży nacisk na rozwój sektora małej i średniej przedsiębiorczości. W Polsce jest on wspomagany m.in. przez realizację programów, które dotyczą zarówno regulacji prawnych, jak też tworzenia i działania instytucji i struktur wspierających małe i średnie przedsiębiorstwa. Dla sukcesu polskiej gospodarki rozwój sektora małych i średnich przedsiębiorstw ma fundamentalne znaczenie. Utrzymująca się liczba przedsiębiorstw funkcjonujących w sektorze MSP oraz poprawa ich wyników finansowych świadczy o prawidłowym rozwoju tego sektora i wzroście jego roli w gospodarce kraju.

Sektor małych i średnich przedsiębiorstw pełni istotną rolę w rozwoju gospodarczym Unii Europejskiej i uważany jest za główną istotę funkcjonowania konkurencyjności na rynku wewnętrznym i zewnętrznym. Szereg instytucji prawnych stwarza szansę innowacji firm i walki konkurencyjnej.

Integracja Polski z Unią Europejską stała się procesem korzystnym gospodarczo, tworząc przedsiębiorstwom nowe możliwości wynikające z reguł jednolitego rynku. Możliwe do uzyskania korzyści zależne są od konkurencyjności całej gospodarki, wynikającej zarówno z uwarunkowań makroekonomicznych, jak i zachowań przedsiębiorstw. Sytuacja małych i średnich przedsiębiorstw, w znacznie większym stopniu niż dużych firm, uwarunkowana jest przez politykę gospodarczą państwa, umożliwiającą uzyskanie długookresowej przewagi konkurencyjnej.

Celem niniejszej analizy jest nakreślenie roli, jaką pełni sektor MSP w gospodarce rynkowej, a także możliwości rozwoju małej i średniej przedsiębiorczości po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej.

Podatkowe uwarunkowania rozwoju konkurencyjności polskich przedsiębiorstw

Regulacje prawne tworzące ramy funkcjonowania podmiotów gospodarczych posiadają istotny wpływ na siłę rynkową i rozwój przedsiębiorstw. Konstrukcja przepisów prawnych wymusza określone zachowania przedsiębiorstw, a tym samym wpływa na ich konkurencyjność.

Podejmowanie w przedsiębiorstwie racjonalnych decyzji zarówno strategicznych, jak i bieżących wymaga znajomości oraz uwzględniania uwarunkowań zewnętrznych prowadzonej działalności. Zaliczyć tu należy: zmiany koniunktury gospodarczej, wysokość i wahania inflacji, politykę fiskalną państwa, politykę monetarną oraz zmiany kursów walutowych.

Istnienie przedsiębiorstwa w dłuższym okresie zależy od działań przystosowujących je do zmieniającego się otoczenia. Działania adaptacyjne zachodzące zarówno wewnątrz przedsiębiorstwa, jak i we wszystkich jego kontaktach z otoczeniem mogą być wymuszone również przez fiskalizm gospodarki. Podatkowi, poza funkcją czysto fiskalną, przypisuje się dwa zasadnicze cele: ekonomiczny i społeczny. Doktryny podatkowe zakładają, iż podłoże celu ekonomicznego stanowi przede wszystkim wspieranie rozwoju działalności gospodarczej zgodnej z założeniami twórców polityki gospodarczej kraju. Najczęściej odbywa się to poprzez zmniejszenie obciążeń podatkowych wybranych sfer działalności gospodarczej.

Zniekształca ona konkurencję, lecz w założeniu poprzez obniżenie podatków oraz zmniejszenie progresji sprzyjać ma rozwojowi koniunktury gospodarczej, zwiększać efektywność gospodarowania, zapewnić wzrost gospodarczy.

Kształtowanie systemu podatkowego w warunkach gospodarki rynkowej wymaga jasnego określenia założeń polityki podatkowej. Za najważniejsze, konieczne do uwzględnienia przy wprowadzaniu nowych lub zmianie dotychczasowych konstrukcji opodatkowania przedsiębiorców należy uznać:

- neutralność podatków wobec mechanizmu rynkowego,
- tworzenie warunków sprzyjających wzrostowi gospodarczemu.

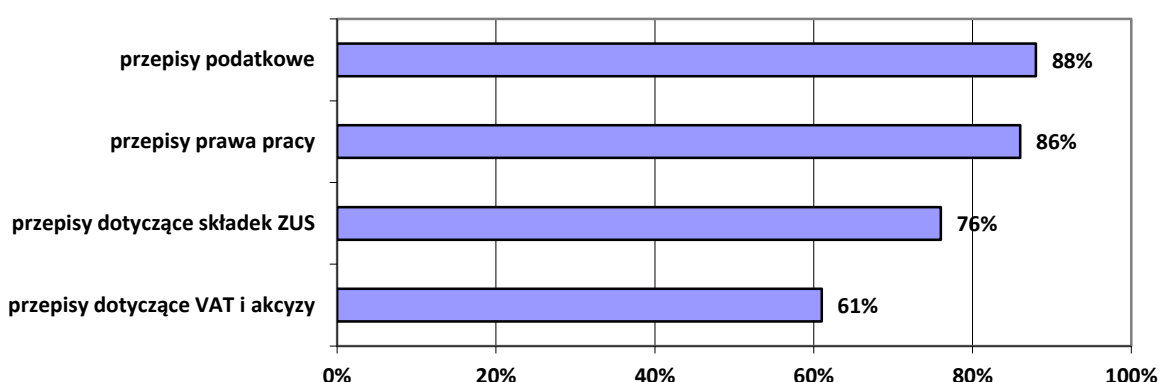
Istota pierwszego z wymienionych założeń sprowadza się nie tylko do neutralności podatkowej ze względu na formę prawną przedsiębiorcy, ale również ze względu na podejmowane przez niego decyzje gospodarcze, dotyczące m.in. lokat kapitału bądź źródeł finansowania. Drugie z wymienionych założeń polityki podatkowej to tworzenie warunków sprzyjających wzrostowi gospodarczemu, który uzależniony jest od tego, czy jednostki są skłonne do rezygnacji z bieżącej konsumpcji na rzecz inwestycji i czy według ich oceny wysiłek ten jest dla nich opłacalny.

Obowiązujące w Polsce stopy podatkowe nie odbiegają zasadniczo od krajów UE, jednakże wysokość nominalnej stawki podatkowej jest tylko jednym z elementów kształtujących efektywne obciążenie podatkowe. Równie istotne znaczenie ma w tym wypadku konstrukcja podstawy opodatkowania, zakres oraz poziom stosowanych ulg

będących w każdym kraju pochodną polityki budżetowej i przemysłowej, jak również stabilność reguł podatkowych w dłuższym horyzoncie czasowym.

Podstawę analizy oddziaływania systemu podatkowego na konkurencyjność polskich przedsiębiorstw stanowią wyniki badań przeprowadzonych na 20 wybranych losowo przedsiębiorstwach własności prywatnej sektora małych i średnich firm.

Wykres 1. Regulacje prawne ograniczające konkurencyjność polskich przedsiębiorstw

(Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań).

Badani przedsiębiorcy za najbardziej upośledzające ich pozycję konkurencyjną uznali przepisy podatkowe (88%) oraz przepisy regulujące prawo pracy (86%).

Najczęściej wskazywane wady obecnego systemu podatkowego to skomplikowanie, częste zmiany i brak doinformowania podatnika na temat interpretacji przepisów. Jak wykazały przeprowadzone badania, przedsiębiorcy wiążą w sposób bezpośredni swoje szanse na rozwój i przetrwanie z umiejętnościami prawidłowego stosowania regulacji prawnych.

Podatkowe instrumenty polityki fiskalnej państwa a rozwój przedsiębiorczości

Każde państwo, by móc skutecznie wypełniać powierzone mu zadania społeczno-gospodarcze, musi zostać wyposażone w niezbędne do realizacji zakładanych celów instrumentarium i adekwatne zasoby finansowe.

Finanse gromadzone są w ramach prowadzonej przez państwo polityki fiskalnej i za pomocą przynależnym jej instrumentom.

Stabilizacyjna funkcja finansów państwa obejmuje działania m.in. mające spowodować osiągnięcie, a następnie utrzymanie wysokiego tempa wzrostu gospodarczego, przy jednoczesnym redukowaniu zjawisk negatywnych i wysokiej stopy bezrobocia i inflacji oraz łagodzeniu wahań cyklu koniunkturalnego.

Zadaniem narzędzi polityki fiskalnej jest hamowanie ekspansji gospodarki w okresie jej zbyt dużego wzrostu oraz stymulowanie aktywności gospodarczej w okresie osłabienia procesów gospodarczych. Podatki, jako główne narzędzie tej polityki, zarówno powodują obniżenie poziomu dochodów i zredukowanie wydatków prywatnych na konsumpcję indywidualną, jak i mają wpływ na poziom produkcji, inwestycji i zatrudnienia. Podatek stanowi jeden z najistotniejszych elementów każdego programu i koncepcji społeczno-ekonomicznego rozwoju państwa i jako taki wywiera znaczący wpływ na kształtowanie się rzeczywistości gospodarczej.

Jego powszechna obecność oraz szeroki zakres oddziaływania na procesy społeczne i gospodarcze w ramach realizacji polityki fiskalnej państwa ma kardynalny wpływ na rozwój i stymulowanie przedsiębiorczości.

Oddziaływanie stymulacyjne podatków ma przede wszystkim sprzyjać gospodarności funkcjonowania podmiotów gospodarczych, pobudzaniu ich do osiągnięcia odpowiednich wyników ekonomicznych i finansowych, podejmowaniu przez przedsiębiorców działań przynoszących zyski.

Skłonność do inwestowania i rozwijania własnej działalności zależy od wielu czynników i instrumentów fiskalnych, do których zalicza się oprócz poziomu podatków dochodowych i podatków pośrednich, także poziom deficytu finansów publicznych.

W ostatnim okresie w Polsce dokonano wielu zmian w systemie podatkowym w ramach realizacji pakietu rządowego „Przede wszystkim przedsiębiorczość”, mającego na celu zmniejszenie obciążeń podatkowych dla przedsiębiorców.

W zakresie systemu podatkowego zmiany dotyczyły zwłaszcza redukcji stawek podatkowych i eliminacji ulg podatkowych oraz zmniejszenie ryzyka podatkowego poprzez nowelizację ordynacji podatkowej. Przykładem może być obniżenie stawki w podatku dochodowym od osób prawnych (CIT) z 27 do 19% oraz możliwość skorzystania przez osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą z liniowej 19-procentowej stawki w podatku dochodowym od osób fizycznych (PIT), zmniejszenie stawki skali progresywnej w 2008 roku z 19, 30, 40% na 18 i 32% w 2009 roku.

W kontekście oddziaływania polityki fiskalnej państwa na przedsiębiorczość należy widzieć również szeroko pojętą pomoc publiczną, zwłaszcza w jej podatkowym wymiarze,

który łączy się z systemem licznych preferencji dla podmiotów gospodarczych. Różnorodne korzyści fiskalne, z jakich korzysta podatnik, podlegają rygorom przepisów o pomocy publicznej.

Konieczność uwzględniania aspektów podatkowych dotyczy również porównywania różnych form finansowania zewnętrznego. Odpowiednią ilustracją dla przedstawienia znaczenia opodatkowania jest porównanie opłacalności finansowania zakupu środków trwałych w formie kredytu lub leasingu. Korzystanie z kredytu związane jest z wykorzystaniem „osłon” podatkowych w związku z zapłatą odsetek (Poszwa, 2007, s. 176).

Podatki w ramach całego systemu podatkowego stają się obecnie najważniejszym instrumentem polityki fiskalnej. Polityka ta powinna spowodować trwałe zwiększenie pożądanej aktywności i skłaniać do inwestowania i tworzenia nowych miejsc pracy.

Szeroki zakres stosowania podatków jako stymulatorów w gospodarce może zawierać w sobie pewne niebezpieczeństwa, które nie zawsze łatwo przewidzieć i w porę im zapobiec. Jedynym sposobem właściwego wykorzystania podatkowych narzędzi polityki fiskalnej jest koordynacja działań władzy publicznej z działalnością podmiotów gospodarczych, wczesne wykrywanie i korygowanie występujących nieprawidłowości, dbałość o zachowanie spójności i stabilności całego systemu podatkowego.

Zastosowanie ulg i zwolnień w podatkach dochodowych a rozwój małych i średnich przedsiębiorstw

Ulg i zwolnienia podatkowe mają na celu oddziaływanie na poszczególne sfery działalności gospodarczej (Sokołowski, 1995, s. 40). Oddziaływanie na przedsiębiorstwa może mieć charakter ogólny lub selektywny. W ramach prowadzonej polityki fiskalnej państwo może wyłączać pewną grupę podatników lub pewną część przedmiotu opodatkowania z obowiązku zapłacenia podatku. Przez ulgi i przedmiotowe zwolnienia podatkowe można skłaniać osoby fizyczne lub prawne do podejmowania określonego rodzaju działalności gospodarczej lub wpływać na wybór miejsca prowadzenia działalności (Owsiak, 1999, s. 161).

Ulg i zwolnienia mają zazwyczaj charakter bodźcowy dla przedsiębiorstw podejmujących decyzje inwestycyjne. W krajach Unii Europejskiej małe i średnie przedsiębiorstwa nie są częstym adresatem zwolnień w podatkach dochodowych. Najczęściej z podatków dochodowych zwalniane są określone rodzaje działalności np. rolnictwo i budownictwo. W krajach Unii Europejskiej odchodzi się od preferencji w podatkach na rzecz uproszczenia systemu podatkowego - głównie spłaszczenie skali podatkowej i obniżenie stawek i progów podatkowych. Ulgi podatkowe są dużo częściej stosowane w odniesieniu do

małych i średnich przedsiębiorstw niż zwolnienia podatkowe. Stanowią one jeden z instrumentów oddziaływania państwa na rozwój przedsiębiorstw. Państwo może kreować i pobudzać aktywność przedsiębiorstw, np. w sferze innowacji technologicznych, rozwoju przyszłościowych dziedzin wiedzy.

Podmiotami udzielającymi tego rodzaju pomocy dla małych i średnich przedsiębiorstw są urzędy skarbowe. Podstawą prawną jej udzielania jest Rozporządzenie z dnia 20 czerwca 2007 r. w sprawie udzielania niektórych ulg w spłacie zobowiązań podatkowych stanowiących pomoc publiczną na rozwój małych i średnich przedsiębiorstw, ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r.- Ordynacja podatkowa oraz przepisy wspólnotowe rozporządzenia Komisji nr 70/2001 w sprawie zastosowania art.87 i 88 Traktatu WE w odniesieniu do pomocy dla małych i średnich przedsiębiorstw (Choroszczak i Mikulec, 2009, s. 95).

Wykorzystanie ulg przyjętych w systemie podatkowym i konstruowanie pod kątem strategii przedsiębiorstwa może sprzyjać rozwojowi gospodarstwu oraz podporządkowaniu kierunków rozwoju aktualnym priorytetem gospodarczym, np. realizacja programów ekologicznych, regionalnych, związanych z tworzeniem miejsc pracy dla niepełnosprawnych, w regionach zagrożonych bezrobociem itp. Odpowiednia konstrukcja preferencji może zapewnić pozytywne efekty gospodarcze (Sokołowski, 1995, s. 41). Powszechne ulgi inwestycyjne dla polskich podmiotów wprowadzono Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 25 stycznia 1994 r. (Dz. U. 1994, nr 18, poz. 62).

Ulgę te zostały powiązane z racjonalizacją kosztów i efektywnością gospodarowania. W pewnych sytuacjach korzystanie z ulg inwestycyjnych związane było z dużym ryzykiem. U inwestora, który nie korzystał z ulg, niewielka zaległość podatkowa pociągała za sobą karę w postaci uregulowania zaległości łącznie z ustawowymi odsetkami za zwłokę.

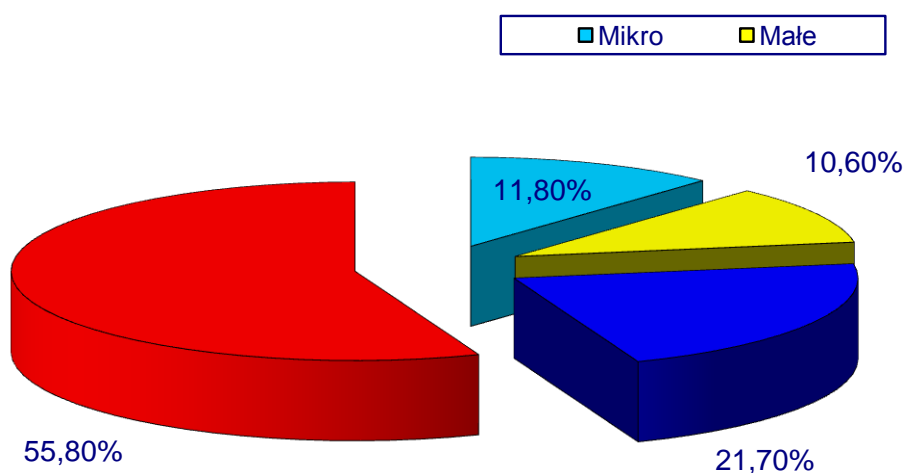
Inwestor, który korzystał z ulg, musiał również zwrócić budżetowi uzyskane zniżki podatkowe oraz odsetki za zwłokę, ale od znacznie większej podstawy. Ulgi inwestycyjne w takich przypadkach mogły stać się bardzo kosztowną pułapką nawet dla przedsiębiorstw o dobrej kondycji finansowej.

Efektywność ulg inwestycyjnych z punktu widzenia ilości przedsiębiorstw korzystających z nich była niska. Ulgi inwestycyjne adresowane były przede wszystkim do tych przedsiębiorstw, które uzyskiwały wysoką efektywność, a te z reguły posiadają własne środki na inwestowanie. Wśród adresatów tej preferencji nie znalazły się małe i średnie przedsiębiorstwa.

Ustawa podatkowa na rok 2000 zniosła istniejące ulgi inwestycyjne. Nie spełniły one swojej roli. Utrzymano niektóre ulgi w specjalnych strefach ekonomicznych. Rząd spełnił

oczekiwania Unii Europejskiej i przyjął 11 lutego 2003 roku projekt nowelizacji ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych. Nowelizacja radykalnie zmienia warunki działania dużych inwestorów w specjalnych strefach, a w mniejszym stopniu – małych i średnich inwestorów. Zgodnie z nią przedsiębiorcy mogą dokonać dobrowolnej zamiany pozwoleń na działalność w strefie, podpisanych przed 1 stycznia 2001 roku i oferujących nieograniczone ulgi od podatku dochodowego aż do 2017 roku, na nowe zezwolenie. W ich ramach: mali przedsiębiorcy mogą działać na dotychczasowych zasadach tylko do końca 2011 roku, a średnie do 31 grudnia 2010 roku.

Wykres 2: Nakłady inwestycyjne w 2005 roku – struktura wg. klas wielkości przedsiębiorstw

(Źródło: opracowanie własne PARP na podstawie danych GUS - stan na grudzień 2005).

Kraje członkowskie Unii Europejskiej stosują szereg zachęt gospodarczych mających na celu pobudzenie przedsiębiorczości. Najczęściej spotyka się różnego rodzaju preferencyjne kredyty i pożyczki i gwarancje kredytowe. Są to rozwiązania szczególnie atrakcyjne dla małych i średnich firm, które mają problemy z pozyskaniem kapitału.

Przejawy polityki rządu polskiego i Unii Europejskiej w zakresie wspierania rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw

Rządowa polityka wspierania rozwoju MSP, będąca ważnym składnikiem strategii państwa w kreowaniu dobrobytu i zatrudnienia, zmierza do stworzenia korzystnych warunków politycznych i prawno-ekonomicznych, stymulujących prawidłowy rozwój tej grupy przedsiębiorstw. Ważną przyczyną do opracowania polityki rządu wobec MSP stała się również integracja Polski z UE i obowiązujące w Unii Europejskiej wymogi, zwłaszcza jeśli chodzi o udzielanie ukierunkowanej pomocy finansowej.

Strategicznym celem polityki makroekonomicznej państwa jest trwały, zrównoważony wzrost gospodarczy. Wokół tego celu skoncentrowane są wszelkie polityki cząstkowe, o krótszym horyzoncie czasowym, do których zaliczyć należy także politykę wobec małych i średnich przedsiębiorstw. Potencjał rozwojowy tego sektora nadal nie jest w pełni wykorzystany.

Polityka rządu wobec MSP powinna stwarzać warunki do rozwoju i wzmocnienia pozytywnych trendów. Głównym celem polityki rządu wobec MSP jest kształtowanie warunków dla tworzenia i pełnego wykorzystania potencjału rozwojowego sektora małych i średnich przedsiębiorstw. Na kondycję małych i średnich firm wpływają zarówno ogólne uwarunkowania makroekonomiczne, jak i specyficzne czynniki charakterystyczne dla tego sektora. Dlatego też działania wobec sektora MSP prowadzone są w dwóch płaszczyznach, tzn. poprzez stosowanie instrumentów i rozwiązań wspólnych dla ogółu przedsiębiorstw, uzupełnionych instrumentami szczególnymi, adresowanymi wyłącznie do MSP.

W sferze instrumentów wspólnych dla wszystkich przedsiębiorstw szczególne znaczenie ma:

- uzdrawianie finansów publicznych, polegające na ograniczeniu deficytu budżetowego poprzez racjonalizację wydatków budżetowych. Działania takie powodują obniżenie stopy inflacji oraz ograniczenie potrzeb pożyczkowych budżetu. Te czynniki z kolei prowadzą bezpośrednio do polepszenia dostępu przedsiębiorstw, w tym małych i średnich, do bankowych i poza bankowych źródeł finansowania oraz obniżenia kosztów takiego finansowania;
- utworzenie systemu podatkowego, promującego inwestycję i przyjaznego dla podatnika. System taki charakteryzuje się niskimi stawkami podatku dochodowego jednolitego dla ogółu przedsiębiorstw oraz dużą prostotą i przejrzystością. Istotne są także zasady amortyzacji, które pozwalają przedsiębiorstwom na pełne odtwarzanie majątku produkcyjnego;
- ograniczanie obciążeń i barier biurokratycznych, które powodują nieuzasadniony wzrost kosztów przedsiębiorstwa, a przez to zmniejszają jej konkurencyjność. Obciążenia biurokratyczne są szczególnie dotkliwe dla małych i średnich przedsiębiorstw, bowiem w ich przypadku udział tego rodzaju kosztów w całkowitych kosztach działalności jest największy.

Wśród instrumentów specyficznych dla sektora małych i średnich przedsiębiorstw szczególne znaczenie mają te, które służą wyrównywaniu szans w konkurencji na wolnym rynku, na przykład:

- rozbudowa systemu doradztwa dla przedsiębiorców we wszystkich dziedzinach związanych z prowadzeniem przedsiębiorstwa. W przedsiębiorstwach dużych istnieją wyspecjalizowane służby marketingowe, finansowe itd., natomiast w MSP funkcje te często muszą być realizowane przez samego właściciela lub wąskie grono osób, niekoniecznie będących specjalistami we wszystkich tych dziedzinach;
- poprawa dostępu MSP do informacji istotnych z punktu widzenia prowadzonej działalności gospodarczej, poprzez tworzenie i udostępnianie baz danych dotyczących, np.: potencjalnych możliwości eksportowych i kooperacyjnych, regulacji obowiązujących na jednolitym rynku europejskim;
- rozbudowa systemu funduszy poręczeń kredytowych dla MSP. Małe i średnie przedsiębiorstwa charakteryzują się niską wartością majątku trwałego, co powoduje trudności w przedstawianiu bankom wiarygodnych zabezpieczeń zaciąganych kredytów. Fundusze poręczeń kredytowych dla MSP są skutecznym i sprawdzonym w praktyce instrumentem łagodzącym te bariery;
- rozwiązania prawne i instytucjonalne służące rozwojowi rynku kapitałowego, a zwłaszcza funduszy podwyższonego ryzyka (*venture capital*). Doświadczenia państw o dojrzałej gospodarce rynkowej wskazują, że fundusze tego typu są optymalnym źródłem kapitału dla przedsiębiorstw niewielkich, lecz o dużym potencjale rozwojowym.

Podstawowym celem polityki rządu wobec MSP do roku 2012 jest stworzenie warunków kontynuacji i wzmocnienia pozytywnych trendów, które ujawniły się w tym sektorze.

Główny cel polityki rządu wobec MSP został zdegradowany na trzy wzajemnie ze sobą powiązane cele pośrednie.

Cel 1. - Zwiększenie konkurencyjności sektora małych i średnich przedsiębiorstw.

Przyrost sprzedaży towarów i usług wytwarzanych przez małe i średnie przedsiębiorstwa będzie możliwy o tyle, o ile będą one w stanie sprostać konkurencji innych wytwórców krajowych i zagranicznych. Tymczasem w wyniku procesu integracji naszego kraju z Unią Europejską oraz postępującej liberalizacji wymiany handlowej Polski z zagranicą konkurencja na rynku wewnętrznym staje się coraz silniejsza. To samo zjawisko można zaobserwować na rynkach zewnętrznych. Zwiększenie konkurencyjności sektora małych i średnich przedsiębiorstw jest zatem koniecznym warunkiem dla wzrostu jego udziału w tworzeniu produktu krajowego brutto.

Działania rządu służące zwiększeniu konkurencyjności sektora MSP będą polegały przede wszystkim na:

- zmianach legislacyjnych służących obniżeniu kosztów związanych z zatrudnianiem pracowników,
- finansowym wsparciu przedsięwzięć innowacyjnych i wdrożeniowych podejmowanych przez przedsiębiorstwa, w tym przedsięwzięć służących wprowadzaniu systemów jakości,
- rozwoju infrastruktury gospodarczej, w tym m.in. sieci doradztwa gospodarczego,
- tworzeniu sieci zapewniających powszechny dostęp przedsiębiorców do informacji istotnych z punktu widzenia prowadzonej przez nich działalności gospodarczej,
- ułatwianiu przedsiębiorcom dostępu do wiedzy w zakresie prowadzenia przedsiębiorstwa.

Cel 2. - Wzrost eksportu sektora małych i średnich przedsiębiorstw.

Udział małych i średnich przedsiębiorstw w eksporcie ogółem wykazał w ostatnich latach tendencję malejącą. Odwrócenie tej tendencji, czyli wzrost sprzedaży MSP na rynki zewnętrzne stanowić będzie istotny komponent służący realizacji głównego celu polityki. Działania rządu służące wzrostowi eksportu sektora MSP będą polegały m.in. na:

- dofinansowaniu środkami budżetowymi udziału przedsiębiorstw w zagranicznych imprezach wystawienniczych,
- rozbudowie systemu informacji o możliwościach eksportowych, opartego m.in. na informacjach gromadzonych przez polskie placówki ekonomiczno-handlowe za granicą,
- upowszechnianiu wśród przedsiębiorców wiedzy o regulacjach obowiązujących na jednolitym rynku europejskim,
- dofinansowaniu udziału polskich przedsiębiorstw w programach Unii Europejskiej, służących nawiązywaniu transgranicznej współpracy handlowej,
- uproszczeniu zasad, warunków i procedur ubezpieczeń kredytów eksportowych przez Korporację Ubezpieczeń Kredytów Eksportowych (KUKE) w celu ułatwienia dostępu do tych ubezpieczeń.

Cel 3. - Wzrost nakładów inwestycyjnych w sektorze małych i średnich przedsiębiorstw.

Inwestowanie jest nieodzownym warunkiem rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw. Tymczasem udział MSP w nakładach inwestycyjnych w gospodarce rynkowej jest relatywnie niski. Realny wzrost nakładów inwestycyjnych w tym sektorze jest więc niezbędny dla

wzrostu jego zdolności wytwórczych, a tym samym dla wzrostu jego udziału w tworzeniu produktu krajowego brutto.

Działania rządu służące wzrostowi nakładów inwestycyjnych w sektorze MSP polegają na:

- wzmocnieniu proinwestycyjnemu oddziaływaniu systemu podatkowego, w tym poprzez wprowadzenie korzystniejszych regulacji dotyczących amortyzacji,
- rozbudowie o dokapitalizowaniu systemu funduszy poręczeń kredytowych ułatwiającego przedsiębiorcom dostęp do finansowania bankowego,
- promowaniu rozwoju poza bankowych instytucji finansowego otoczenia sektora małych i średnich przedsiębiorstw, takich jak: fundusze typu *venture capital*, pozagiełdowy regulowany rynek papierów wartościowych.

Trzy wyżej wymienione cele cząstkowe są ze sobą wzajemnie powiązane. Przykładowo wzrost eksportu nie jest możliwy bez wzrostu konkurencyjności, ten z kolei wymaga poniesienia nakładów inwestycyjnych.

Dla realizacji polityki rządu wobec małych i średnich przedsiębiorstw została utworzona Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości (na bazie Polskiej Fundacji Promocji i Rozwoju MSP). Niebagatelną też rolę w realizacji tej polityki spełniają samorządy gospodarcze i terytorialne. Skutecznie uczestniczą one, również z korzyścią dla siebie, w promowaniu rozwoju przedsiębiorczości, realizacji polityki gospodarczej regionów i organizowaniu finansowania przedsięwzięć gospodarczych. Samorządy terytorialne stosują szereg instrumentów wspierania małych i średnich firm, takich jak: tworzenie ośrodków doradztwa i inkubatorów przedsiębiorczości, przygotowywanie terenów pod inwestycję, pomoc w nawiązywaniu kontaktów zagranicznych, ułatwienie dostępu do zamówień publicznych itd.

Zgodnie z ustawą o samorządzie terytorialnym (Dz. U. 1990, nr 16, poz. 95 z późn. zm.) władze jednostek administracyjnych mają obowiązek zapewnić trwały rozwój regionu poprzez wspieranie przedsiębiorczości. W tym względzie prawo zaopatrzyło gminy, powiaty i województwa w odpowiednie instrumenty prawne stwarzające możliwość pełnego zrealizowania powierzonych im funkcji poprzez decentralizację władzy administracyjnej.

W celu oddziaływania na gospodarkę lokalną władze samorządowe mogą korzystać ze środków, które można podzielić na:

- prawno - administracyjne,
- ekonomiczno-finansowe,
- związane z własną działalnością gospodarczą.

Najważniejsze, co gmina może zrobić dla przedsiębiorczości, to stworzenie korzystnych warunków rozwoju małych i średnich firm zlokalizowanych na jej terenie. Tak określone zjawisko sprowadza się do konsekwentnego podejścia strategicznego opartego na: wszechstronnej diagnozie sytuacji MSP w gminie, stwarzaniu warunków do rozwoju przedsiębiorczości, przystosowywania szkół do potrzeb lokalnego rynku pracy i wyzwań przyszłości, a przede wszystkim opracowaniu lokalnego programu rozwoju tego sektora.

Niezbędne jest przy tym wyeliminowanie bezpośredniego kontaktu pomiędzy indywidualnym przedsiębiorcą a władzami samorządowymi. Znakomitym rozwiązaniem dla władz powiatu czy gminy jest instytucja lokalnego samorządu przedsiębiorców. Wiele do zrobienia mają organizacje gospodarcze i samorządy terytorialne, czas bowiem, aby dla MSP zapaliło się zielone a nie żółte pulsujące światło. Odnotowanie trwałego sukcesu małych i średnich przedsiębiorstw jest możliwe wówczas, gdy programy rozwoju MSP zostaną wyposażone w odpowiednie instrumentarium realizacyjne.

Rola władz lokalnych w okresie przedakcesyjnym a zwłaszcza od momentu przystąpienia Polski do UE, nabiera coraz większego znaczenia. Zakres obowiązków powiększył się. Fundusze strukturalne UE, programy wspierające MSP, które są postrzegane jako główna siła napędowa wzrostu gospodarki Unii Europejskiej, w znacznym stopniu wiążą się z rozszerzeniem kompetencji władz lokalnych w zakresie wspomagania przez nie rozwoju gospodarczego.

Udzielanie małym i średnim przedsiębiorcom porad przez wydziały rozwoju gospodarczego w zakresie wprowadzanych nowych programów operacyjnych realizowanych dla tej grupy beneficjentów nabiera szczególnego znaczenia.

Wielka odpowiedzialność spoczywa także na wszystkich urzędnikach rozdzielających unijne pieniądze, żeby dotarły właśnie tam, gdzie powinny. W przypadku kłopotów z dobrymi projektami powinni pomóc je stworzyć, wykorzystując tym samym pieniądze, które mogą przepaść (Skowron, 2007, s. 178).

Polski rząd przygotował w ramach programów o charakterze strategicznym dla państwa i gospodarki dokument pt.: "Przede wszystkim przedsiębiorczość". W programie tym rząd przedstawia działania na rzecz likwidacji formalnych utrudnień w tworzeniu nowych przedsiębiorstw, ułatwianiu działalności przedsiębiorstw istniejących oraz zwiększaniu zatrudnienia w sektorze wytwórczym i usługowym. Służyć temu mają rozwiązania polepszające kondycję finansową jednostek gospodarczych, przede wszystkim małych i średnich.

Uregulowania prawne w Unii Europejskiej dotyczące sektora MSP, a w szczególności elementy wsparcia dla tego sektora, można zaobserwować już od początku lat 90. Obejmowały one przede wszystkim programy wspierające rozwój tego sektora poprzez:

- zwiększenie konkurencyjności,
- uproszczenia procedur administracyjnych,
- koordynacji działań Wspólnoty na rzecz MSP,
- rozwój innowacyjności.

Europejska Karta Małych Przedsiębiorców, która została zatwierdzona przez przywódców Unii Europejskiej podczas zgromadzenia Rady Europejskiej w Feira w czerwcu 2000 roku, jest dokumentem przedstawiającym główne założenia polityki wobec MSP, kładącym nacisk na uwzględnianie potrzeb małych przedsiębiorstw w procesie tworzenia ustawodawstwa Unii Europejskiej. Karta wzywa Komisję i państwa członkowskie do podjęcia działań mających wspomóc i zachęcić małe przedsiębiorstwa w dziesięciu kluczowych obszarach:

- Edukacja i szkolenia dla przedsiębiorczości;
- Tańsze i szybsze uruchomienie działalności gospodarczej;
- Lepsze ustawodawstwo i przepisy regulacyjne;
- Dostęp do kwalifikacji;
- Polepszenie dostępu przez Internet;
- Uzyskanie większych korzyści z jednolitego rynku;
- Opodatkowanie i zagadnienia finansowe;
- Wzmocnienie zdolności technologicznej małych przedsiębiorstw;
- Wykorzystanie udanych przykładów e-biznesu i zapewnienie wsparcia najlepszym małym firmom;
- Rozwinięcie silniejszego i efektywniejszego sposobu reprezentowania interesów małych przedsiębiorstw w Unii i w skali kraju.

Stwierdzono, że sytuacja małych i średnich przedsiębiorstw może się poprawić dzięki podjęciu działań mających na celu stymulację przedsiębiorczości oraz lepsze dostosowanie istniejących instrumentów do potrzeb sektora MSP. Wprowadzenie przyjaznego klimatu dla podejmowania inicjatywy własnej w ramach działalności gospodarczej, obejmującej przede wszystkim obszar usług, przetwórstwa i produkcji wsparte jest konkretnymi działaniami rządu w postaci przygotowywanych zmian legislacyjnych oraz Unii Europejskiej poprzez dostęp polskich przedsiębiorstw do programów pomocowych tego sektora.

Podsumowanie

Rozwój małych i średnich przedsiębiorstw daje całej globalnej gospodarce, jak i każdemu państwu z osobna, siłę do dalszego rozwoju. Sektor MSP traktuje się jako jeden z najistotniejszych czynników postępu integracji europejskiej, a skierowanie do tego sektora źródła pomocy publicznej umożliwia coraz korzystniejsze przemiany jego struktury.

Małe i średnie przedsiębiorstwa cechuje przede wszystkim duża elastyczność w dostosowywaniu się stale zmieniających się warunków rynkowych. Tym samym w sposób decydujący wpływają na rozwój ekonomiczny krajów Unii Europejskiej. To od nich zależy też konkurencyjność unijnej gospodarki na rynku międzynarodowym. To w nich głównie koncentrują się ludzkie umiejętności i predyspozycje w zakresie przedsiębiorczości, innowacji i zatrudnienia. W rozszerzonej Unii Europejskiej liczącej 27 państw około 24 mln małych i średnich firm stanowi 99% wszystkich przedsiębiorstw i zapewnia około 75 mln miejsc pracy.

W polskich warunkach funkcja sektora MSP sprowadzała się do niedawna do upowszechniania zatrudnienia i samozatrudnienia, aktywizując zwłaszcza wiejskie regiony. Z racji swej specyfiki oferowała jednakże pracę przede wszystkim osobom o stosunkowo niewysokich kwalifikacjach, nie wykazując jednakże zainteresowania zastosowaniem wysokiej techniki i zatrudnianiem osób najlepiej wykształconych, w tym absolwentów wyższych uczelni. W ciągu kilku ostatnich lat sytuacja radykalnie zmieniła się w tym względzie.

Cały czas wzrasta rola małych i średnich przedsiębiorstw w polskiej gospodarce. Można wręcz stwierdzić, że polskie MSP wnoszą do gospodarki większy wkład niż w krajach o rozwiniętej gospodarce rynkowej.

Jest to o tyle zrozumiałe w sytuacji naszego kraju, iż znaczna część największych przedsiębiorstw, znajdujących się w skrajnie trudnej sytuacji gospodarczej, była i nadal jest beneficjentem dotacji ze środków publicznych. Dowodzi to, że małe i średnie przedsiębiorstwa w Polsce mają – tak jak w krajach Unii Europejskiej – coraz większe znaczenie, stając się istotnym źródłem wzrostu gospodarczego i ograniczenia bezrobocia. Stanowi to korzystny przejaw zmian struktury gospodarczej, zwiększenia w niej udziału drobnej przedsiębiorczości.

Małe i średnie przedsiębiorstwa są istotnymi elementami gospodarki, której stan w dużym stopniu zależy właśnie od ich kondycji. Dlatego też niezwykle ważne są działania mające na celu wsparcie tych podmiotów. Działania te powinny mieć charakter kompleksowy i obejmować zarówno tworzenie źródeł finansowania działalności,

doskonalenie środowiska prawnego czy rozwój infrastruktury, jak i wspieranie rozwoju umiejętności kierowniczych przedsiębiorców. Na konkurencyjność małych i średnich firm mają bowiem wpływ wszystkie te czynności.

W Lizbonie Unia Europejska wyznaczyła sobie za cel stać się najbardziej konkurencyjną i dynamiczną gospodarką świata opartą na wiedzy, zdolną do zrównoważonego wzrostu gospodarczego, oferującą coraz więcej korzystnych miejsc pracy i stwarzającą lepsze warunki socjalne, dlatego też małe i średnie przedsiębiorstwa jako główny czynnik rozwoju gospodarczego powinny stać się europejskimi liderami wdrażania innowacji, tworzenia nowych miejsc pracy oraz społecznej i lokalnej integracji.

Bibliografia / References

- Breński, W. (2008). *Bariery regulacyjne w rozwoju przedsiębiorczości i możliwości ich likwidacji* [w:] S. Lis, *Przedsiębiorczość i innowacje – problemy, koncepcje, wyzwania*, red. naukowa Stanisław Lis, T. Szot-Gabryś, Kielce: Wydawnictwo Wyższa Szkoła Umiejętności w Kielcach.
- Choroszczak, J. i Mikulec, M. (2009). *Pomoc publiczna a rozwój firmy szanse i zagrożenia*. Warszawa: Wydawnictwo Poltext.
- Owsiak, S. (1999). *Finanse publiczne – teoria i praktyka*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Poszwa, M. (2007). *Zarządzanie podatkami w małej i średniej firmie*. Warszawa: Wydawnictwo C.H.Beck.
- Skowron, E. (2007). *Efektywność polityki władz lokalnych we wspieraniu rozwoju przedsiębiorczości na przykładzie regionu częstochowskiego i łódzkiego*, [w:] N. Daszkiewicz (red), *Małe i średnie przedsiębiorstwa. Szanse i zagrożenia rozwoju*. Warszawa: Wydawnictwo CeDeWu.
- Sokołowski, J. (1995). *Zarządzanie przez podatki*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

Akty prawne:

- Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie terytorialnym, Dz.U.1990.16.95, tekst jednolity. Pozyskano (02.09.2013) z <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19900160095>.
- Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 25 stycznia 1994 r. w sprawie odliczeń od dochodu wydatków inwestycyjnych oraz obniżek podatku dochodowego, Dz.U.1994 .18.62, tekst jednolity – uchylony.